

Cédulák XVII.

– váratlan késztetés: fohászokdj a lelki üdvéért az egykor elhunytak. Tanárom volt, nagyhatalmú professzor, a régi magyar történelem vaskos kötetei bizonyítják munkásságát, igaz, adathalmazuk nem csábít olvasásra, de elfogadom, okkal minősítették tudóssá. Egy, a halála után egy évtizeddel megjelent memoárból megtudhatjuk, méltatlan intrikák szereplőjeként is emlékezetes marad egyetemi munkahelyén. Sejtettük ezt akkor mi is, jelentéktelen hallgatócskák, mert a védteleneket is sújtotta, hisz ugyan milyen védőeszköze van egy vizsgázónak... De mit tudunk és főként értettünk mi abból, ami pedig velünk is történt... Éltünk, mint a gyermekek, szakadékok peremén – gondtalan. Egyszer valami fórumot tartott a professzor, néhány évvel az akkor nagy jelentőségűnek vélt, a Szovjet Kommunista Párt 20. kongresszusa után, talán 1964-ben. Hruscsov itt támadta először nyíltan, teregette ki (egyébként titkosított) beszédében elődje, Sztálin véres uralkodásának némely jelentéktelen titkát. A mindenkor hithű szegedi professzor, aki már váltott „Sztálin elvtárs legjobb magyar tanítványáról”, s mert nyilván tudta pártfeladatát, Rákosit gondtalan feledve, átállt Kádárékhoz. Mi persze nem tudhattuk, miért vállalta beszédét az évfolyam előtt, csak hallgattuk illő alázattal. Érthetetlen késztetést éreztem arra, hogy megkérdezzem: mi a garancia, hogy ez többé nem ismétlődik, Professzor úr? Kapásból vágta rá, szívére mutatott a zakó alatt: mi! Az angyal mögöttem állt, és a következő kérdést már nem tettem föl... Ezután buktatott meg kétszer egymás után, az év végi szigorlaton, és csak késő nyáron engedett át. Pedig nem voltam rosszabb a többinél. Most kell nekem érte fohászokdnom? Nem kívánok rosszat neki sem, de nem vitt rá a lélek. Kötetei porosodnak, személye most mégis felbukik a ködből, az emlékek között. Lám megesis vele az akkor elképzelhetetlen – nem ő vizsgáztat, mégis bukásra áll. Hányan sorakoznak

még mögötte, egykori egyetemi, közéleti, politikai hatalmasságok, hajdan országos urak... A sors igazságtévése lenne? Áldozatainknak kései már...

– a Teremtés – lehetséges lenne? Sehogyan másként nem.

– Isten nem kockázik, mondta a legenda szerint Einstein, annak indoklásául, hogy miért törvények őrzik rendben a világot, mely éppen ezért megismerhető és hasznosítható, s így magyarázható. Ám az emberi reménységen kívül, miszerint az univerzumot igenis világosan definiálható, tehát leírható törvények kormányozzák – nos, eme megértésünknek fontos előfeltevésen kívül Isten mindenhatóságát semmi és senki nem korlátozza. Isten miért ne engedné működni a véletlent ezernyi alakban? Köznapi életünkben is tapasztaljuk a nekünk éppen jó vagy rossz, katasztrofális együttállások jelenlétét, miért ne lehetne ugyanígy odakint a végtelen világban is? Ki tudhatja, milyen viszonyban van Mindenható Urunk az általa alkotott világ törvényeivel? Hegyet völgy nélkül ő sem teremthet – dűnnyögték régtől fogva. Ebben a világban, amelyet mi ismerünk, valóban nincsen hegy völgy nélkül – és egy másikon? Ha egyszer az ún. sötét anyag alkotja az univerzum mintegy 95%-át, amelyet nem ismerünk, csak hipotézisként használunk, mert ellenkező esetben összeomlana tudásunk a világról, akkor ugyan milyen alapon teszünk állításokat a szent egyetemesre, mindenek egészére vonatkozóan? Természetesen mondhatjuk „a matéria, az anyag tudománya, a természet törvényei”, de hiszen azok kis világaikra érvényes képeit írta le Einstein, azóta többszörösen igazoltan. De az egészét leíró sejtések tapasztalattal nem igazolt költői képek, melyek éppen kifejezhetik akár a való világ látomása-it is, de önnön lélekformáink talán inkább tükrözik azt... Korlátoz az arasznyi lét, nem enged túl Földanyánk szellemének hatókörén.

– csak nehogy magammal vigyem: Kolumbusznak az apósa tagja volt egy titkos társaságnak, amely a templomosok utódként üzemelt, Krisztus király lovagjai elnevezéssel, és ezek ismerhették elődeik titkait, így Amerika létezését, sőt az Újvilág elérhetőségéről is volt képzetük, netán csillagászati ismeretük. Kolumbusz kapott útravalóul egy iránymutatást, merre kell hajóznia, hogy eljusson oda, ahol a templomosok már jártak... S mivel mindennek bizonyítékai vannak is, meg nem is, előtaláltattak is, meg nem is, ez akár így is történhetett... A katedra szigorával tanított állítást nem bizonyítja jobban a sok százada vésett kő, mint a mesékre, mondákra és képzeletre hagyatkozót. Különben meg Kolumbusz aláírásában szerepel a „kampós x”, amely titkos jelet képezett a templomosoknál...

– a könyvesbolti eladó, olyan 40 éves forma, fölháborodott, mert mint mondja, a tinik között sikeres kiadványok egyike arra biztatja olvasóit: törd el a gerincét, taposd meg, köpj az oldalai közé, győzd le a nagyokost! Mindezt a könyvvel kell elkövetni, és a lányoknak tetszik a felhívás... Talán valami dörgedelmet vársz most tőlem, igen tisztelt Olvasó – de ezúttal elmarad. Szomorúságot érzek csupán. Fogy az időm, s mert legalább néha átérzem ezt, nem is óhajtok ilyen zagyvaságra szót pazarolni. Szeretnék még utánaolvasni néhány engem is foglalkoztató témának, de mind gyakrabban érzem, elég lenne csak bámulni a napsütötte leveleket, amint aranyszín játszik zöldjükön, kék ég alatt... Eszembe sincs leckét adni nekik. Még ha örökké élnék, de nem! Különben is borítékolható volt, hogy ide juttunk. Amikor robbantanak, szándékkal, megtervezve gázolnak, nekivezetik a repülőt a hegynek, hazafelé tartó utasokkal teli, belevezetik a tengerbe, szintúgy civilek százaival, s miközben milliók élnek a nyomorultakhoz képest földi paradicsomban, más százmilliók és még sokkal többen cipőt nem viselt, erős, barna lábon érkeznek „a fehérek közé”... széttörik minden darabokra. Jó magaviseletet prédikálni nevetséges. Még sincs más utad. Kétezer éve velünk az Ige, nem veheted semmibe. De már csak magadban szörnyülködsz. Kint a lángsugarú nyár – és a könyvtaposó ifjúság.

– amikor hallgatta az öregembert, az egykor híres sebészt, tán már maga is látta a denevéreket, alig féltucatnyit, amint alkonyatkor köröznek a kerti tisztás fölött. Vajon honnan jönnek ilyenkor, a padláson fészkelnek? Nem valószínű, inkább a kistemplom tornyában. De az van egy kilométerre is – vetett ellent. Mi az egy denevérenek – kérdezett vissza az orvos –, két perc alatt megjárják! Később villámlott, dörgött, valami eső is esett, becsukta az ablakokat, amikor újra eszébe jutott, az öreg orvos ma este ebben a zivatarban nem nézhette a denevéreket, s hirtelen úgy érezte, ezt a képet fogja majd magával vinni, ha mennie kell. Ő legalábbis ilyenekről gondolja, megéri eltenni ezeket, már ha fontos lenne odaát valami innenről. Édes jó Istenem, ki tudja – de emlékeztetőnek, hol jártál, hol éltél, erről ráismerne. Igaz, még a Nílust is elmesélte a telefonba, amint hajón utazott, és végignézte a naplementét, ami őt a Tiszára emlékeztette, mert ott látott hasonlót. Ezt ismerte, a Tisza szíve legmélyén volt, mint a gyermekkorra. Sokszor nézett a lemenő Napba, ismerte a színét is, azt a vörössesárgát, ami még nagyon melegít, azután, hogy eltűnik a sötétben, hűvös marad utána. Ez is olyan lehet majd odaát, gondolta, amiről talán sokan révedeznek – ha tehetik...

– ahogy a szegények vásárolnak... Nézzük a kétféle borostalehúzót a polcon, az egyik ezer forint körüli, a másik nem egészen ötszáz. Nyúlok a drágább felé, megfogja a kezem: „De a másik olcsóbb!” Kellemes asszony, segít vásárolni, most jó szándékkal figyelmeztet, hogy a másik az olcsó. Föl sem vetődött benne a lehúzó minősége, nem is nézte, kézbe sem vette – az olcsóbbat kell megvenni, ez a törvény. Ezt eljátszottuk még vagy kétszer, majd lemondott rólam, vettem, amit akartam. A másik üzletben, a mintegy félszobányi vegyesboltban becsapott az ismerős pultost helyettesítő eladó. Erre kísérem figyelmeztetett odakint az utcán: az eladó először 140 forintot mondott, azután 150-et! Arra hivatkoztam, ha ez örömet okoz neki, sikeressé tette a napját – vállalom. Amikor később fölhívtam, elmesélte: 6 pogácsát vettem neki, de már csak 5 maradt, mert egy öregember ült a főposta épülete előtt, és enni kért, maga elé tett papírra írta ki: éhes vagyok. Olyan jó arcú öreg-

ember volt, adott neki egy pogácsát. Láttá, örömet okozott velem, tette hozzá... Elszégyelltem magam a költekezésért.

– oly távol vagy tőlem, s mégis közel... Mi-lyen átéléssel hallgattam egykor a dalt... Azzal, akit szerettem, nem élhettem együtt, de szívem-lelkem folyton velem... Azóta évek szálltak el, aki szívemben élt – valóban távol maradt. Életünk egy szakaszán már-már kézen fogva jártunk, ha megláttam, „galambok ültek a verebekhez”, nem kellett mosolyra igazítanom a szám, elég volt ránézni, egyszeriben kitavaszkodott. Tudtuk, éreztük: összetatozunk, egyek vagyunk. Ha elment, véget ért a délután, lement a Nap, nyáron is korán sötétedett. Legfőbb értelme volt akkori életünknek találkozásunk. Bódult ködben jártam a világban, így éltem át országos földindulást, utcára kerültem, mások kegyéből dolgozhattam rosszul fizetve sokat, otthon mint idegen, sok éven át viseltem azt, mitől normális esetben ágy-nak esek, de elvarázsolt, bírtam a csapásokat, ha láttam, mindent feledve... Azután véget vetett a találkozásoknak, a szívem tán meg is hasadt, rám szakadt délben a sötét. Megszenvedtem, a másoknak okozott fájdalomért megbűnhődtem. Annyi év után, hogy elmúlt a szenvedély, magam sem tudom, nem azért történt-e mindez, hogy ily édes védőburokban keljek át a szakadékok fölötti keskeny úton. Védangyalként kaptam, míg elcsitulnak kívül a viharok? Szeretteim kitarítottak, de fájdalmukat nem enyhítette kései szenvedésem. Közben az élet jó hányada elszellett... Sajnálni – mi végre tenném, ezzel tartoztunk a sorsnak. Jó multság, férfimunka? Ha újra kezdhethénk, újra csak ezt tennénk? Mondóka gyermekeknek: ne nézz hátra, jön a farkas, ne félj tőle, nem esz meg – csak megkóstol...

– Isten mindenhatósága alaposabb gondolkodást igényelne, jóllehet jelenleg éppen nem irányul erre figyelem. Pedig alaposabb szemügy-re vétel esetén valamivel többet megérthetnénk abból, mit jelenthet a korlátlan, anyagi és szellemi természetű világok fölötti hatalom. A merőben elméleti felvetés, ha nem is „végiggondolása”, de legalább a „meggondolása” elképesztő felismeréseket hozhatna. Nyilván félelem kíséri az ilyen témájú töprengést, hisz szembemegy a

„tudomány” jelenleg hitelesített témáival, noha a filozófia alapértelmezése a szempontkorlátozás nélküli vizsgálódás, továbbá kétségessé tenné szépen legömbölyített, tankönyvszagú világké-pünket. Válaszok mutatkoznának, melyek mind-eddig szóba sem kerültek. Dogmákon alapuló elméleteink igazsága könnyen elillanna, teszem azt, az egyetemesként értelmezett evolúcióhi-potézis bizonytalanságát semmi nem leplezné. Kimondani is rémisztő, de újkori megszokásán kívül semmi nem bizonyítja egyetemességét, még kevésbé törvényerejét, alapvetés jellege azonban mára dogmává vált – hatalmas tudós-tömegek megélhetését fedezve. Pedig a ma élők világa sem a kezdetektől (ha egyáltalán volt ilyen állapot), sem azóta nem mutat valami egyenletes, kivált nem egyenes vonalú fejlődést. Egyes fajok változtak létezésük idején, mások ezt nem tették – ennyi. Így a „lusták és fürgék” váltakoznak, akár ugyanazon fajon belül is, létezésük idején. Mint-ha valami tréfás kedvű varázsló engedte volna szabadjára képzeletét, s formált tengeri vagy ép-pen légi lényeket. Közülük egyeseket megtartott akár 200 millió éve „eredeti” alakjukban, másokat kiűtött a sorból. Ki döntött minderről? A krokodil páncélpikkelyei közé szorítva ugyanúgy élt át sok évmilliót, a majom folytonos változékonysággal jutott volna el az emberig? Az így megjelenő em-berek egyik-másik csoportja azután ilyen-olyan kalandok után máig keveredett, közénk került? Időközben létrehozott ezt-azt, megmagyaráz-hatatlan fejlettségű építményeket, piramisokat, ma is elbűvölő tárgyakat, pedig neki akkor még amolyan gyűjtögető-vadászónak kellett volna lennie... Bizonytalan „gyökérzetű”, kevercs lény az evolúció embere...

– tizenévesek rangsorában rendre a szex ke-rül első helyre a szeretet és szerelem hármasá-ból, mondja egy lélekgyógyász. Állítólag tömegé-vel kiégettek, és szexuális zavarokkal küzdenek a tinik. Felnőttkorunk magasából nézve, a mély fölháborodás kézenfekvő érzése helyett érde-mes lenne meggondolni, vajon hogyan rangso-rolnánk érett életkorban a nevezett fogalmakat – de magunkban! A szeretet szülőknek és öregek-nek való, a szerelem kivételes állapot, nem tart soká... Ami mindig itt van, élvezhetően – a szex! A boldogság fogalmát nemhogy nem tanítják, tán

ki sem ejtik az iskolákban. Elérésének lehetősége tanítható, de a biztos utat senki nem ismeri. Aki már eljutott oda, önvédő bölcsességgel hallgat. Manapság kérdezni sem szokás ilyen tárgyban a tanárt, de minek is tennék? Igaz, annyira különbözünk mindenben, hogy még csak elgondolni is lehetetlen, ki mitől boldog, és abból mi nyilvános. Gyerekeink magukra maradtak ebben is, sokaknak még szeretetélménye sincs, vagy az csak kisgyermekkori emlék... A szerelem sötét verem, szólt a nóta régen, és ma is így, csak durvábban. A házastársi, partneri hűség miatt e témában is majdnem lehetetlen, de legalábbis beláthatatlan következményű az őszinte párbeszéd, már a köznapi kísértésekben is rendre elbukunk, mi, példaadásra képtelen felnőttek. Bűneinket enyhítő körülmény: körülöttünk minden a ma gyönyörűségének élvezetére ösztönöz, a világot uraló elképesztő, félelmetes nyilvánosság, miként a holnap rád sziszegő bizonytalansága... Ami ma a kezében van, a mostani öröm valóság – a többi álom. Tolsztoj még azt mondta: minden ember boldogsága azonos okoktól való, de boldogtalanságuk indoka különböző. Az önként vállalt, kegyetlen nyilvánosság kizárja a titkolózást, posztolod örömed, bánatod, kiadsz magadról mindent, ami szerinted érdekes lehet. Talán fölfigyelnek rád, talán észrevesznek, talán mégis történik valami – velem! Az, hogy ezenkívül még megfigyelnek is a kamerák, lehallgatják a telefonod, pontosan bemérik, éppen hol vagy, kivel beszélsz, kiről. De kéretlenül te magad is kiírod, mi van veled, tudják, ha akarják, mennyi a pénzed, mire gyűjtöd, kivel élsz, azt is, ha félrelépsz... Ha „őket” érdekli valami rólad – nyitott könyv vagy, olvasódra várva. Adataink milliárdjait gyűjtik, rendezik, kikövetkeztetnek mindent, szorongás nélkül beáldoznak céljaikhoz. Csoda, hogy te, parányi csavar nem bízol semmit a jövődre, amelyről mások döntenek – élsz a mának, s nem a mamának...

– titkod – arcodon / olvassák vagy sem – mutatod.

– az egykor nagyhatalmú, mára mozgásképtelen öregember toloszékéből nézi utódait, kikre akkor föl sem figyelt, minek is tette volna – s ma jóindulatukra van utalva. Arcát keresztbe-

kasul szabdalta az idő, de még elvitette magát ünneplésére, ha néhai önmaga árnyékaként is. Mondott is valamit az állítólag miatta egybegyűlteknek, milyen tisztesség számára az ünneplés, mely az általa tisztelt elődök legjobbainak jár csupán. Hívságos szavai mögött a rettenetes fájdalom – ó, jaj, meg kell halni, jaj, meg kell halni... Elviseli ezt a nyilvános betegbemutatót is, hány-szor végzett ehhez hasonlót, csak akkor mindig ő állt a közszemlére kitett fölött, s soha eszébe nem ötlött, hogy egyszer még vele is megesik. Most itt van, tömegelnek körülötte, egyeseket föl ismer, másokat nem, de már egyre megy. Senki sem enyhíti félelmét a sötét árnyéktól, sem magánya ürességét. Elviseli hát, s még rá is szór némi púdert: „Micsoda megtisztelő dicséretetek...” Különben miért is ne, holnapra kipiheni, de éjjel még megemészti az átléteket, álom helyett megteszi ez is.

– Sacha Batthyány, az És nekem mi közöm ehhez c. oknyomozó írás szerzője nem áll meg az egyik totális diktatúránál, ezért kérdi: vajon hogyan tehetnék különbséget Auschwitz és a Gulag között? A nagyapja 10 évig raboskodott szovjet lágerekben, ezért most a szerző egészen Szibériáig utazik, hogy megértse, mit jelentett valójában a Vörös Hadsereg felszabadítása. Az egyik fogolytábor kerítésénél állva azután arra gondol (fölismeri?), hogy a jólétben elkényelmesedett nyugati társadalmak számára, így Svájcban és másutt is, ez a tábor egyszerűen értelmezhetetlen. Azt kérdezi: vajon nem csökken a múltlátás élessége, ha folyton csak „fölfelé” haladunk? Teszi mindezt a magyar arisztokrata család mai sarja, akinek egyik nénikéje, Batthyány-Thyssen Margit és férje 1945. március 24-én Rohoncon 180 zsidót mészároltatott le egy ünnepségen, kastélyuk udvarán, az est fénypontjaként, számos SS-főtiszt jelenlétében... Fölfoghatatlan, eszelős borzalom.

– tegnap még édes napsugárban kerengveforogva, amott csak úgy zuhanó madár módjára, mára goromba széltől tépve – szállnak a levelek. Végre ágtól szabadon, ég alatt – föld fölött, mintha csak szárnyaló madarak lennének, mérészen, bátran röpködnek, meg nem állva, le nem szállva – amíg csak zúg a szél! Itt sárgul, amott

vérpiros vadszőlő, a platán még zöldell, a keserű vadgesztenye még fényesen ragyog, tüskés héja vaskos zöld burok, szél rázza a fákat, maradék lombjukat tépi – elszállt a nyár, elinalt, messzi van, még meg kell érni a tavaszt! Még oly távoli, képzelgés fölledéni, csak egy kép ha föl villan, amint napfénytől ragyog a lég, és friss levélkék az ágakon! Maradj velünk, Uram, sötét napok jönnek, hideg éjszaka lesz a világ.

– Isten a teremtéskor összekötötte a múlt, jelen és jövő folyamait, megalkotva az isteni terv

útját... Célja, értelme, állomásai, miként a teremtés, előttünk titok. Tudatta, ami szavakkal leírható, olvasható. Jelen vagyunk, talán meghívott vendégek, de nem részesei a munkának – számunkra nehéz helyzet. Kosztolányi Dezső: dalolni kezdtem ekkor az Úrnak, / annak, kiről nem tudja senki, hol van, / annak, kit nem lelek se most, se holtan. / Bizony ma már, hogy izmaim lazulnak, / úgy érzem én, barátom, hogy a porban, / hol lelkek és göröngyök közt botoltam, / mégis csak egy nagy, ismeretlen Úrnak / vendége voltam.

